

Mitropolitul Ierotheos Vlachos, "Hristos S-a înălțat!"

Această carte CUNOSC UN OM IN HRISTOS – PR SOFRONIE SAHAROV, carte pe care am scris-o în greacă a fost deosebit de însemnată pentru viața mea. Nu vreau să scriu pur și simplu, ci vreau ca prin această scriere a mea să-i ajut pe oameni în căutările lor. Cititorul descoperă că această carte are două părți: cea dintâi parte înfățișează o biografie a Starețului Sofronie, dar nici această biografie nu este foarte mult prelucrată, mai degrabă m-am străduit să prezint o „autobiografie” a Starețului Sofronie. Am studiat cu atenție cărțile părintelui, îndeosebi Vom vedea pe Dumnezeu precum este, pentru a-i înțelege viața și a putea s-o împărtășesc mai departe. În general, când citesc cărțile Sfinților Părinți, sunt atent la cuvintele pe care le folosesc, pentru că aceste cuvinte sunt purtătoare de viață în esența lor. După cum știu, părintele Sofronie a dat poruncă aspră să nu i se scrie biografia așa cum se obișnuiește pentru oamenii mari și, cinstind această dorință a părintelui, m-am străduit să nu scriu o biografie, ci o „autobiografie”, în ghilimele, din cuvintele sale.

Spre exemplu, de multe ori părintele Sofronie folosește cuvântul „avânt”, „avântare”, că omul trebuie să fie avântat către Dumnezeu, lucru pe care l-a și împlinit Părintele în viața sa; de asemenea, folosește deseori și cuvântul „sete” și sintagma „sete purtătoare de moarte” [?!], adică omul trebuie să înseteze de Dumnezeu până la moarte, și nu pur și simplu până în ziua când va muri, ci să înseteze de Dumnezeu chiar dacă va muri. Un alt cuvânt folosit deseori de Părintele Sofronie este „a văzut” și aceasta pentru că părintele Sofronie a văzut lumina [necreată], este un teolog al principiului ipostatic al omului, un teolog al ipostasului, pentru că, într-adevăr, omul este o taină care, dincolo de toate întâmplările și evenimentele vieții sale, este o ființă care îl caută și însetează de Dumnezeu. De asemenea, în scrierile sale părintele Sofronie ni se înfățișează ca un teolog al isihiei și, îndeosebi, ca un teolog al insuflării. Ca om de cultură și ca pictor știa foarte bine ce înseamnă inspirație, insuflare și spunea deseori că un adevărat creștin trebuie să fie ca un artist. Artistul caută toată viața sa, tânjește după obiectul pe care îl caută și îl studiază; la fel și omul, trebuie să-L caute pe Dumnezeu cu setea unui artist.

Prezint în cea dintâi parte a cărții faptul că părintele Sofronie n-a fost pur și simplu un teolog, ci efectiv un urmaș al Sfinților Părinți din vechime. A înfățișat în viața lui și a fost continuator al tradiției Părinților capadocieni, al Sfântului Simeon Noul Teolog și al Sfântului Grigorie Palama. Cea de-a doua parte a cărții este dedicată întâlnirii mele personale cu Starețul. Această întâlnire a avut loc într-un moment dificil, greu al vieții mele. Îi citisem pe Sfinții Părinți ai Bisericii, dar căutam pe cineva care să exprime teologia lor în viața lui, un Părinte viu. Adică, pentru a-mi înțelege și mie căutările, în clipa în care l-am întâlnit pe părintele Sofronie îi studiasem aproape în întregime pe Părinții capadocieni, pe Sfântul Simeon Noul Teolog și pe Sfântul Grigorie Palama.

Eu căutam un om care să îmbine toate acestea trei: și teologia empirică, din experiență, și isihismul, și pastorația. În acea perioadă în care-l căutam pe acest om trăiam un adevărat șoc: pe de o parte, în Sfântul Munte vedeam mari asceți, dar care nu trăiau așa cum înțelesesem de la Sfântul Grigorie Palama că trebuie trăit, pe de altă parte nici nu desfășurau o activitate pastorală pentru oamenii din lume. Întâlnisem mari teologi care, deși învățau ceea ce învăța și Sfântul Grigorie Palama, nu trăiau într-un mod isihast și nici nu erau părinți duhovnicești pentru oamenii din lume, după cum am întâlnit și mulți părinți și mulți episcopi care, deși desfășurau o activitate pastorală, nu aveau o trăire isihastă. Și mă rugam: Doamne, oare chiar nu există un om care să îmbine toate acestea trei? – și teologia empirică, din

trăire, din experiență, și isihasmul, și lucrarea pastorală? Și Dumnezeu mi l-a arătat pe părintele Sofronie.

Am ajuns într-o vară la părintele Sofronie la Essex cu această căutare a mea. Așa cum ați înțeles, căutam pe cineva viu, o teologie întrupată, o teologie vie. Pentru că și în teologie se întâmplă ceea ce se întâmplă în dimensiunea biologică a vieții: viața biologică se transmite prin organisme vii din generație în generație. Un organism mort nu poate transmite viață biologică mai departe. La fel, un organism duhovnicesc viu poate să transmită mai departe o teologie vie.

Aș vrea să vă împărtășesc din legătura strânsă pe care am avut-o cu părintele Sofronie, cum l-am văzut, efectiv. Aș vrea să-mi îngăduiți să nu fac meditații raționale, să prezint în chip rațional aceasta și nici să prezint punctele principale ale teologiei părintelui Sofronie. Eu aș vrea să vă împărtășesc felul în care l-am văzut eu personal pe părintele Sofronie.

Primul lucru pe care aș vrea să vi-l spun este că am văzut în el teologul empiric, teologul care grăia din propria sa experiență, din propria trăire. Iar acest lucru îl exprim nu din perspectiva teologiei academice, ci în sensul că era un om care efectiv l-a văzut pe Dumnezeu. De multe ori am vorbit cu părintele despre cine este Dumnezeu, ce este harul dumnezeiesc și cum se unește cineva cu Dumnezeu. Și, deși m-am încredințat că citise multe texte ale Sfinților Părinți, el vorbea în special din propria sa trăire. În prezența lui aveam sentimentul că mă aflu în prezența unui Apostol, efectiv. Ca un părinte al Bisericii, atunci când grăia, grăia cu certitudine și, mai ales către sfârșitul vieții, când spunea ceva, spunea „Chiar așa e!” și o spunea ca și cum ar fi pus o pecete peste cuvinte. N-avea nevoie să-și adeverească cuvântul prin citate și prin cuvinte aduse din afară. Un lucru care poate părea paradoxal este că, deși vorbea din proprie experiență, ceea ce spunea nu venea deloc în contradicție cu teologia academică și cu teologii care propovăduiesc o teologie academică și nici nu-i nesocotea, discutând de multe ori cu ei și cerând deseori și părerea lor. Cinstea fără să treacă cu vedea teologia academică, care se face prin studierea scrierilor Sfinților Părinți.

Al doilea lucru important pe care l-am văzut și o caracteristică deosebită a părintelui Sofronie era faptul că era un slujitor, un liturghisitor. Îmbina într-un chip fericit smerenia cu o ținută foarte nobilă și impunătoare. Cel care-l vedea binecuvântând la Sfânta Liturghie simțea că din acest om ieșea cu adevărat ceva care se revărsa peste întregul popor aflat la Liturghie. Și Dumnezeu m-a învrednicit să slujesc împreună cu părintele de multe ori și, deși el însuși nu urmărea acest lucru, împărtășea în jurul său un miez de foc, care ardea înlăuntrul ființei sale, cel al rugăciunii minții. Pe cât am putut să-mi dau seama și să înțeleg, mintea sa era despărțită de rațiune și sălășluia în inimă. Și, deși era foarte adunat în inimă și ai fi putut spune că minte părintelui sălășluia în inimă, cu toate acestea nu pierdea contactul cu exteriorul și cu momentul liturgic și cu ce se întâmplă în timpul Sfintei Liturghii. El însuși scrie că cel care slujește Sfânta Liturghie se împărtășește de rugăciunea lui Iisus din Ghetsimani, se face părtaș acestei rugăciuni pentru întreaga lume.

Și ceea ce am mai observat este că această stare a părintelui mi se împărtășea și mie, îndemnându-mă pe mine însumi să-mi întorc mintea către inimă în timpul Liturghie, fapt care mă obosea peste măsură. Mă străduiam adică să-i urmez în această adunare a minții și socotesc că ce s-a întâmplat cu mine este ceea ce ne împărtășește Evanghelia, că, în timp ce Domnul Se ruga în Ghetsimani, ucenicii erau îngreuiți de somn. Să nu vă gândiți că dormeam în timpul Sfintei Liturghii, dar atunci când se termina Sfânta Liturghie trebuia să merg la chilie să mă odihnesc.

Părintele împărtășea o experiență uimitoare. Pentru a vă exemplifica cum anume era părintele Sofronie, o să vă dau un exemplu. Imediat ce ne-am împărtășit la Sfânta Liturghie, părintele mi-a spus: „Ei, acum să ieși și să vorbești poporului!” I-am spus: „Părinte, iertați-mă, nu m-am pregătit, nu pot.” Mi-a spus: „Păi bine, nu ești predicator în mitropolia ta?” I-am spus: „Da, sunt predicator, dar nu prooroc.” Predicatorul este un om care se pregătește și spune: <Domnul a spus așa> și-și pregătește cuvântul pe baza cuvântului Domnului. Cu toate astea, părintele mi-a spus:

„Te rog, mergi și vorbește!”

Mi-am plecat atunci capul și i-am spus:

„Bine, dar vreau să-mi dați binecuvântare pentru asta.”

Și în clipa în care m-a binecuvântat, s-a întâmplat cu mine ca și cum mi-ar fi transmis o întreagă viață. Îndată, mi s-a înfățișat o idee în minte și cu acest imbold pe care l-am avut mi-am spus: <O să ies și pe asta o să-l spun!> Am ieșit pe o ușă a Sfântului Altar, pe cealaltă ușă a ieșit și părintele și s-a așezat într-un jilț în biserică în fața mea, urmărindu-mă. Am spus ceea ce-mi venise atunci în minte, când am primit binecuvântarea, și așteptam să văd ce se petrece mai departe. Și s-a întâmplat ca la binecuvântarea celor cinci pâini: de la primul gând a venit și al doilea, și al treilea și așa a ieșit o predică de vreun sfert de oră-douăzeci de minute. Și când am terminat cuvântul, Starețul s-a ridicat din jilț, a venit și a spus: „Hai să te îmbrățișez!” și m-a îmbrățișat acolo pe solee, în fața întregii lumi.

V-am înfățișat această întâmplare pentru a vedea cum anume lucra părintele Sofronie. Se ruga cu o intensitate deosebită, cu multă iubire îi binecuvânta pe oameni, transmițându-le o întreagă viață, și ceea ce ieșea din părintele ca binecuvântare cu adevărat era o binecuvântare a lui Dumnezeu, și, mai departe, dragostea pe care și-o manifesta față de oameni era una foarte nobilă, plină de noblețe. Felul în care ne vorbește părintele Sofronie în cărțile sale este unul plin de seriozitate și autenticitate. Dar apropiindu-te de părintele, vedeai că, dincolo de faptul că este un părinte duhovnicesc, era și o mamă duhovnicească.

Al treilea semn caracteristic al părintelui Sofronie era faptul că era un adevărat isihast. El însuși cunoștea isihasmul nu din studierea textelor, ci din pomenirea harismatică a morții. Întreaga viață i-a fost stăpânită de acest avânt al său către Dumnezeu și se făcuse locaș al lui Dumnezeu prin această avântare către El, trăind prezența iadului înlăuntru și a lui în iad și atacurile diavolului, prin neîncetata rugăciune a minții și a setei lui nesfârșite către Dumnezeu, până în ceasul morții.

De multe ori părintele vorbea despre curăția minții, despre coborârea minții în inimă, despre ce anume este, efectiv, rugăciunea inimii, despre inima adâncă, despre profunzimile inimii și mișcările tainice ale inimii. De multe ori vorbea despre starea omului lăuntric, aceste expresii ale părintelui vădesc un adevărat isihast care cunoștea foarte bine lumea lăuntrică, mișcările minții în inimă, starea minții în inimă. În primii ani ai relației mele cu părintele Sofronie, am ajuns și în Sfântul Munte să-l întâlnesc pe părintele Teoclit Dionisiatul, un om foarte înțelept, care mi-a spus că, dacă există un isihast adevărat în ziua de astăzi, acesta este părintele Sofronie. Pentru că părintele Sofronie, spre deosebire de alți mari asceți, nu numai că avea experiență și cunoștea acest isihasm, ci putea să-l și împărtășească, exprimându-se către ceilalți.

Știm că toți sfinții Bisericii îl au pe Duhul Sfânt înlăuntru lor. Din ceata sfinților, Sfinții Părinți se deosebesc prin aceea că au ceva caracteristic: au o mare lărgime a minții, educație, trăire și puțința de a exprima această trăire către ceilalți. Din acest punct de vedere, este o harismă aparte faptul că cineva

are experiența vie a lui Dumnezeu, dar poate să o și împărtășească celorlalți. Mai mult decât atât, să o exprime, să aibă această harismă de la Domnul, să poată exprima această trăire oamenilor contemporani cu acest sfânt pe baza terminologiei filosofice și psihologice a vremii respective.

Spre exemplu, astăzi îi prăznuim pe Părinții care s-au adunat la Sinodul cel dintâi a toată lumea de la Niceea, toți cei prezenți la Sinod erau sfinți ai Bisericii. Cu toată mărimea sfințeniei lui, Sfântul Nicolae nu putea să se confrunte cu Arie la nivelul la care se purtau discuțiile teologice; și-a arătat împotrivirea, în schimb, pălmuindu-l pe Arie în clipa în care acesta nu mai contenea cu blasfemiile sale. De asemenea, precum știți, și Sfântul Spiridon, care nu-l putea contrazice pe Arie la nivelul filosofic la care se purta discuția, a săvârșit acea minune cu cărămida, pentru a demonstra firea Dumnezeului Treimic, a transformat cărămida în elementele care o compuneau: jos s-a scurs apa, sus s-a ridicat flacăra și lutul i-a rămas în mână. Cel care a putut să i se împotrivească lui Arie la nivelul filosofic al discuției a fost Sfântul Atanasie cel Mare, care pe vremea aceea avea numai 25 de ani și era diacon. Arie nu era un om lipsit de inteligență, ci dorea, pe baza filosofiei lui Aristotel, să prezinte în chip intelectual cele despre Dumnezeu.

Iată, așadar, părintele Sofronie cel contemporan cu noi, a fost nu numai un sfânt care a avut experiența vie a lui Dumnezeu, ci a avut și această harismă de a putea să ne împărtășească nouă, celor contemporani lui, această experiența a lui Dumnezeu. Putea deopotrivă să discute cu partizanii filosofiei orientale, după cum și cu cei care urmau filosofia occidentală, apuseană.

N-am stat atât de mult la Essex ca să pot să mă obișnuiesc cu părintele Sofronie, să-l trec în categoria oamenilor comuni. De obicei, mergeam vara acolo pentru un scurt răstimp și mă apropiam de părintele cu un foarte mare respect. Pășind alături de părintele, în scurtele plimbări pe care le făceam, simțeam deopotrivă și dorul și tânjirea de a discuta cu el, dar și frica față de el, o teamă pe care o trăiam față de persoana părintelui. Este ceea ce spune Sfântul Maxim Mărturisitorul, că acest dor trebuie să fie îmbinat foarte strâns cu teama. Când ne apropiem de un părinte duhovnicesc doar cu teamă, fără tânjire, fără dor, atunci ajungem la sentimente negative care duc chiar până la ură față de omul respectiv. Pe de altă parte, dacă ne apropiem de părinte doar cu tânjire, cu dor, fără teamă, ajungem la o îndrăzneală care taie cu totul sporul duhovnicesc.

Doream și tânjeam să fiu cu el, să discut cu el, să pășesc alături de părintele, dar, pe de altă parte, nu-mi pierdeam acest mare respect pe care-l nutream față de persoana lui. Rareori mi se întâmpla să-i și pun efectiv vreo întrebare, pentru că părintele ne cunoștea toată lumea lăuntrică. Și nu făceam decât să ascult cu multă, multă atenție ceea ce părintele începea să-mi vorbească de la sine. Dar avea și un umor care te surprindea cu totul, nu te așteptai la așa ceva de la părintele. Dacă omul care se apropia de părintele avea o agonie, o neliniște, o nesiguranță, părintele spunea de îndată o glumă care destindea atmosfera.

Trebuie să vă mărturisesc că, atunci când m-am dus să-l întâlnesc, mi-era o teamă teribilă. Și, la început, cea dintâi săptămână petrecută în mănăstire am petrecut-o departe de părintele, nu m-am apropiat deloc de el. Și înlăuntrul meu, când am fost chemat după prima săptămână să mă întâlnesc cu părintele, îi mărturiseam tainic înlăuntrul meu:

<Părinte, în inima mea e o adevărată junglă. Înlăuntrul meu există toate patimile, toate fiarele. Îmi simt sărăcia lăuntrică și nu știu ce să fac.>

Și el mi-a răspuns direct:

„Asta-i firesc. E normal!”

Și l-am întrebat:

„Dar de ce-i normal?”

„Pentru că faptul că-ți dai seama de această junglă pe care o ai înăuntru este o dovadă a faptului că Duhul Sfânt te luminează să poți să vezi lucrurile astea.”

Asta m-a făcut să-mi piară toată frica din mine și să mă deschid cu tot sufletul.

Un alt lucru care-l caracteriza pe părintele este acesta: când mă duceam să-l întâlnesc, în vizită, îi ziceam:

„Părinte, aș vrea să ne întâlnim și să stăm de vorbă.”,

iar părintele zicea:

„Da, sigur!”

— când se întâmpla asta, el lucra la cartea Vom vedea pe Dumnezeu precum este.

Într-una din zile, a ieșit în ușa căsuței sale și mi-a spus, cu brațele deschise:

“Gata, acum am terminat. Sunt al tău, fă-mi ce vrei!”.

Ceea ce vă spun acum este pentru a vă arăta că părintele nu era un ascet aspru, ci dimpotrivă, cu isihasmul avea și o mare noblețe și delicatețe a inimii, pe care o și manifesta în afară. Ceea ce am trăit alături de părintele a fost simțământul foarte adânc că mintea sa curată era ancorată în cer și îmi grăia din cele cerești fără a se despărți cu mintea de cer.

Un alt lucru pe care l-am trăit alături de părintele a fost un nesăturat duh de pocăință pe care îl transmitea și sete de Dumnezeu. Era harisma sa de a-ți transmite această stare de pocăință continuă. Pe părintele Sofronie l-am simțit, de asemenea, ca o mare putere duhovnicească și această putere mă făcea să-mi simt inima ca pe un magnet care-mi atrage mintea. În felul acesta se nășteau înlăuntrul meu tristețea cea după Dumnezeu și acest duh de străpungere a inimii și de pocăință. Această îmbinare, așadar, între teologul trăitor, empiric, între slujitorul Dumnezeieștii Liturghii și isihast era foarte puternică în părintele Sofronie. Și socotesc că această fericită îmbinare este o harismă foarte rară și se dăruiește doar marilor Părinți ai Bisericii.

Cel care va studia cu atenție scrierile părintelui Sofronie socotesc că le poate împărți în trei mari perioade. De altminteri, acest lucru îl spune și părintele însuși într-o lucrare a sa. Cea dintâi perioadă a fost aceea în care s-a străduit să înfățișeze lumii teologia și viața Sfântului Siluan. Pentru că el însuși trecuse prin meditația orientală, filosofia orientală, și prin teologia academică de la Paris, părintele Sofronie era un adevărat teolog. A doua perioadă ar putea fi reprezentată de cartea sa, Vom vedea pe Dumnezeu precum este, care este o adevărată spovedanie a părintelui Sofronie. Iar această carte a apărut către sfârșitul vieții părintelui Sofronie și s-a vrut a fi efectiv o spovedanie, o dezvăluire a sinelui său către ceilalți. Cea de-a treia etapă ar putea fi socotită cea a înființării propriu-zise a mănăstirii, în

care s-a străduit ca această experiență pe care a moștenit-o și a spovedit-o oamenilor, s-o însămânțeze în sufletele ucenicilor săi din mănăstire.

Prin urmare, teologia părintelui Sofronie are o însemnătate deosebită pentru vremea noastră, pentru că este vorba despre un mare Părinte al Bisericii pe care îl avem în vremurile noastre, care a cunoscut deznădejdea omului contemporan și, pe de altă parte, a cunoscut tot ce înseamnă filozofie orientală și căutările sale au tânjit către această direcție a unui Dumnezeu impersonal și s-a dovedit a ajunge până la urmă un teolog viu și adevărat, un om care poate răspunde tuturor întrebărilor și preocupărilor existențiale ale omului contemporan.

Această carte, Știu un om întru Hristos, are ca prolog un cuvânt al Preafericitului Părinte Patriarh Ecumenic, Bartolomeu, și, dacă va fi citit de cineva cu atenție, acest prolog mărturisește că Patriarhul Ecumenic îl mărturisește ca sfânt pe părintele Sofronie. Și îngăduiți-mi să vă fac și o mărturisire: în urmă cu zece ani, cunoscându-i și pe părintele Paisie, și pe părintele Porfirie, și pe părintele Sofronie, am îndrăznit să scriu către Patriarhia Ecumenică, cerând canonizarea acestor trei Părinți. Pentru cei trei Părinți, Paisie, Porfirie și Sofronie, am scris trei texte diferite și sunt trei texte teologice despre acești trei mari Părinți, pe care îi socotim ceea ce sunt, adică sfinți. Aceasta s-a întâmplat în 2004. Foarte curând am primit o scrisoare deosebit de însemnată de la Patriarhia Ecumenică, de la Preafericitul, care îmi mărturisea că socotește că acești trei Părinți sunt trei sfinți ai Bisericii noastre. Numai că, trecând prea puțini ani, doar vreo zece ani de la adormirea lor, va trebui să mai facem puțină răbdare. După cum știți, avem deja canonizarea părintelui Porfirie și-l avem deja pe Sfântul Porfirie, în scurt timp se va face și canonizarea părintelui Paisie, și tot curând nădăjduiesc să fie și canonizarea părintelui Sofronie. Trei sfinți ai Bisericii, trei sfinți deosebiți, fiecare cu harisma sa. Toți trei au hrănit poporul lui Dumnezeu. După cum, de asemenea, și în țara voastră există sfinți și va fi nevoie să-i arătăm pe acești Părinți, care ne sunt exemple vii pe calea vieții către Domnul.

Dau slavă lui Dumnezeu pentru aceste chipuri sfinte, îndeosebi pentru părintele Sofronie, despre care astăzi ne este cuvântul. Este omul care mi-a arătat cum a trăit și ce a însemnat teologia Sfântului Grigorie Palama pentru noi astăzi. El ne arată cum ar fi trăit Sfântul Grigorie și Sfântul Simeon Noul Teolog în zilele noastre. Putem spune că viața părintelui Sofronie este o îmbinare între viețile acestor doi mari sfinți ai Bisericii, Sfântul Simeon Noul Teolog și Sfântul Grigorie Palama. Adică am putea spune că este un rezumat al vieții celor doi și al teologiei celor doi.

Nu știu ce altceva mai mult v-aș putea spune despre acest subiect, nu știu dacă v-am adus vreo lumină nouă și, sigur, nu putem dobândi în acest chip, care pare simplu, o imagine asupra personalității părintelui Sofronie, dar, așa cum ați cunoscut sau ar trebui să cunoașteți, ar trebui să cunoașteți și oameni care i-au fost apropiați părintelui Sofronie și să îi citiți cărțile părintelui Sofronie.

Amin.